

PM - KULTURMILJÖ BISKOPSGÅRDEN

INOM PROGRAM FÖR STADSUTVECKLING

SLUTVERSION
2020-01-08

Göteborgs Stad
Stadsbyggnadskontoret

GÖTEBORGS
STADSMUSEUM

INLEDNING

BAKGRUND OCH SYFTE

Stadsbyggnadskontoret arbetar med ett program för Biskopsgården vars huvudsyfte är att dra upp strategiska riktlinjer för utbyggnad av bostäder samt övrig service i form av lek, rekreation, idrott och allmän plats i enlighet med UP. Utöver bostadsbrist så är trångboddhet ett problem i området. Området innehåller till den största delen av flerfamiljshus och det efterfrågas andra typer av bostäder och upplåtelseformer. Även det befintliga bostadsbeståndet behöver studeras och rekommendationer behöver tas fram.

Biskopsgården ingår i Moderna Göteborg – Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse del 3, vilket är att betrakta som ett underlag och en inventering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse inom området. Föreliggande PM - kulturmiljö Biskopsgården syftar till att utifrån befintligt kunskapsunderlag samt aktuella platsbesök ta fram riktlinjer för kulturmiljön inom programarbetet. PM - kulturmiljö syftar till följande:

- Översyn av nuläge hos redan beskrivna kulturvärden. Är värderingar/motiveringar och områdesavgränsningar adekvata i förhållande till nuläget?
- Koppla bevarandeprogrammets värdebeskrivningar till den fysiska miljön. Identifiera värdebärande kvaliteter. Vilka av dessa kvaliteter bör man bygga vidare på i den förestående förtätningen? Hur kan nya värden tillskapas som komplement till de befintliga?
- Att utifrån befintlig och ny kunskap om kulturmiljön formulera förhållningssätt och förtättningsprinciper att tillämpa i programarbetet.

RAPPORTENS UPPLÄGG

Rapporten inleds med en sammanfattning av befintligt underlagsmaterial i Bevarandeprogrammet för Göteborg, del 2 och 3 med motiv till bevarande, områdesbeskrivning och historik.

Därefter redovisas resultatet av den aktuella utredningen: en bedömning av områdets känslighet och tålighet på karta med specifika beskrivningar för respektive delområden i tabellform.

Kvaliteter att värna för helhetsområdet beskrivs i punktform illustrerat genom en principskiss. Avslutningsvis visas exempel på förtätningar som medvetet förhåller sig till samtida bebyggelses kvaliteter och tillför nya.

UTREDNINGSOMRÅDE

Utredningsområdet motsvarar programområdet vilket omfattar ett område från Björlandavägen i norr till industriområdet i södra Biskopsgården. Avgränsningen i öst-västlig riktning utgörs av Svarte mosse i väster samt området längs den östra sidan av Sommarvädersgatan.

MEDVERKANDE

PM - kulturmiljö Biskopsgården har tagits fram av Stadsbyggnadskontoret i samverkan med Göteborgs stadsmuseum genom bebyggelseantikvarierna Anna Reuter Metelius och Kristian Jonsson. Arkeolog Ulf Ragnesten har stått för bedömning av de förhistoriska innehåll i området. Arbetet har utförts under mars-april 2019.

INNEHÅLL

BEFINTLIGT UNDERLAG	3
TÅLIGHET OCH KÄNSLIGHET	4
KARAKTÄRISERING // ATT VÄRNA GENERELLT	8
BILAGA - ARKEOLOGI	13
BILAGA - DISKUSSIONSMODELL NYGESTALTNING	14

BISKOPSGÅRDEN I BEFINTLIGA UNDERLAG

ÖVERGRIPANDE KARAKTÄR

Den övergripande karaktären för Biskopsgården utgörs av storskalig bebyggelse: punkthus som följer terrängformerna, skivhus i strategiska lägen med utblickar över staden, stora kringbyggda kvarter respektive tre- och fyra våningslameller. I Södra Biskopsgården finns så kallade grannskapsenheter. Dessa byggdes ut först och uppvisar ett närmare förhållande till naturen än den mellersta och norra delen.

HISTORIK

Nuvarande Biskopsgården var landsbygd fram till 1950-talets mitt, enbart bebyggt med ett tiotal 1800-talstorp, enstaka villor och mindre småhusgrupper från perioden 1920-40-tal. Stadsdelen planlades i tre etapper; 1955-56, 1956-58 samt 1962. Den södra och tidigast utbyggda delen (Södra Biskopsgården) uppfördes alltså innan miljonprogrammet (1965–1975) och är därmed att betrakta som 1950-talsgrannskapsplanering. Den mellersta delen (Norra Biskopsgården) kom att präglas av en större rationalisering medan den senast uppförda och nordligaste delen (Länsmansgården) bär alla karaktärsdrag av miljonprogrammets byggande. Södra och Norra Biskopsgården uppfördes (1955-60), Länsmansgården tillkom 1963-66 och Svartedalen började byggas 1965. Det färdigutbyggda området beskrevs i tidskriften Arkitektur som "ett typiskt stycke Bohuslän med havets närhet, saltmättade vindar och ett kargt bergslandskap med en talldunge som enda vegetation".

Delar av området förändrades genom

ombyggnationer under 1980-talet: tilläggsisoleringar och påbyggnader. Ett stort flerbostadshusområde vid Solvädersgatan revs i början av 1990-talet.

SÖDRA BISKOPSGÅRDEN

Stadsplanen färdigställdes 1955-56 och innehöll 1200 lägenheter i höghus och drygt 2000 i låghus. Vårväderstorget uppfördes 1956-58, samtidigt som intilliggande lamell- och punkthusen i den hästskoformade stadsplanen. Intilliggande Vårväderskyrkan ritades av arkitekt Johannes Olivegren och invigdes 1961. Kvarteren Lågtrycket, Kulingen och Landvinden, norr och öster om Ryaskolan, bebyggdes med trevåningslameller i traditionell tegelbyggnadsstil, medan Ryaskolan uppfördes med fasad i rött tegel i början på 1960-talet.

Fem punkthus utmed Blåsvädersgatan ritades av arkitekterna Lund och Valentin, med centralt trapphus och tjock byggnadskropp, fasad med ljusgrå och gula fasadplattor. Två likvärdiga punkthus av arkitekterna P O Klang i sju och åtta våningar i tjockhus med enkla och symmetriska fasader längre norrut längs Blåsvädersgatan. Husgrupp bestående av åtta till elva våningar höga punkthus av arkitekterna Poul Hultberg och Arne Nygård norr om Vårväderstorget omgärdar en bergknalle med samma planmässiga hästskoform som lamellhusen i söder. Kvarteret Mistralen i nordväst med svagt svängda lameller och utanpåliggande glasade trapphus som lös i mörkret ritades av arkitekterna Erik och Tore Ahlsén. De lysande trapphusen byggdes igen på 1980-talet.

Experimentellt tillverkade prefabhus byggdes mellan spårvägen och Sommarvädersgatan efter ritningar av arkitekt Rune Falk - ett av första fyra experimentella områden med prefabricerade elementsystem i Göteborg. På höjden mellan prefabhusen, och norr om dessa, byggdes två likartade grupper av punkthus med start 1956.

NORRA BISKOPSGÅRDEN

Stadsplanen för den nordöstra delen färdigställdes 1956, medan stadsplanen för Norra Biskopsgården var färdig 1958.

I och med att flera olika arkitekter medverkade i planläggningen blev området varierat. Bebyggelsen i Norra Biskopsgården gestaltades av arkitekterna Erik och Tore Ahlsén. Friskväderstorget med två åttavåningshus var avsedda för bostäder och butiker och uppfördes i det sena 50-talets växande skala med inplanerade föreningslokaler för att skapa ett litet kulturcentrum. Torget är centralt placerat vid spårvagnshållplatsen och har betongreliefer på suterrängvåningarna mot vägen.

Rivningar genomfördes i västra delen av området under 1990-talet för att ge plats åt OS-byn Solvädersbyn med prefabricerade radhus i trä. Vattentornet längst i väster ritades av arkitekt Nils Einar Eriksson. Nordväst om Friskväderstorget finns åtta slutna kvarter, "storgårdarna", uppförda 1957-58 efter ritningar av arkitekterna Nils Einar Eriksson, Poul Hultberg, Arne Nygård och Lars Ågren. Det är ett relativt stort område med kringbyggda gårdar och servicebutiker. Liknande fasadutformning

och jämn fyra vånings höjdskala.

Åtta- till nio våningars putsade skivhus samt tre- till fyra vånings flerfamiljshus i tegel dominerar, ibland ihopbyggda, i den östra delen av Norra Biskopsgården öster om Sommarvädersgatan. Skivhusen byggdes med enkelsidiga lägenheter. Svår terräng resulterade i plansprängd mark och schematisk stadsplan.

LÄNSMANSGÅRDEN

Delområdet innehåller bostadsbebyggelse uppförd på så kallad "jungfrulig mark" under 1960-talet. Stadsplaneförslag arbetades fram 1962. Ett bostadsområde uppfördes högt uppe på berget med 2900 lgh 1963-66. Närheten till Sävle flygplats inverkar på bebyggelsens höjd. Fasadmaterial i området varierar mellan rött och gult tegel respektive betongelement.

Två områden, längst i norr, samt öster om Sommarvädersgatan bebyggdes med åttavånings skivhus. Samtliga av dessa byggdes om under 1980- och 90-talen.

Tre områden med tre- till fyra våningshus, på båda sidor Temperaturgatan, placerades i lamellängor i främs nord- sydlig riktning och förskjutna ifrån varandra. Längst i väster iutformades lamellerna istället i L-form. Länsmanstorget ligger i direkt anslutning till låghuset närmast Spårvägen, med service, kyrka och fritidsgård.

Husgruppen öster om Klimatgatan formades på båda sidor om ett långsträckt parkområde och gestaltades av arkitekterna Ture Blomqvist och Kay Fisker och uppfördes 1964.

I PROGRAMMET SÄRSKILT UTPEKADE
OBJEKT

I bevarandeprogrammen särskilt utpekade objekt är att betrakta som särskilt värdefull bebyggelse med rivningsförbud och skyddsbestämmelser enligt PBL 8:13.

En skillnad mellan utpekandena i stadens äldre kulturmiljöprogram (del I för Biskopsgården) och det senare tillkomna programmet Moderna Göteborg (del III) är på vilken rumslig skala de pekar ut värdefulla miljöer. Det äldre programmet pekar ut större områden av främst sammanhängande bostadsbebyggelse medan Moderna Göteborg till stora delar pekar ut enskilda objekt eller mindre miljöer i Biskopsgården.

Blidvädersgatan (30:A i Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse del I)

Motivering: "Bebyggelsen ger exempel på 1950-talets experiment med nya hustyper och stadsplaner. Kombinationen av lamellhus och punkthus samt den varierade fasadbehandlingen ger en karaktäristisk miljö".

Kommentar: Programmets utpekade värden är av en robust karaktär och är bevarade i sin helhet, trots delvis förändrade fasader och balkonger.

ErikVäderhattsGata (30:Bi Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse del I)

Motivering: "Området är ett värdefullt exempel på 1950-talets enhetliga och tätt bebyggda radhusområden. Fasaderna har välstuderade kombinationer av olika fasadmaterial. Exteriören är i huvudsak bevarad med ursprunglig färgsättning".

Kommentar: Större delen av områdets radhus har sedan utpekandet fått individuell färgsättning och olika utformade uteplatser/altaner, men den utpekade övergripande strukturen och fasadernas indelning finns kvar.

Blåsvädersgatan, kv 37 Mistralen (under övrigt i Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse del I)

"Byggnaderna blev vid tillkomsten mycket omtalade, framför allt beundrades de glasade trapphusens utformning. (...) Trots förändringarna har området som helhet delvis kvar sin ursprungliga karaktär och utgör ett mycket intressant exempel på 1950-talets exempel på experiment med nya material och former".

Kommentar: Byggnaderna pekades ut efter att de genomgått stora förändringar och den värdefulla husform och material som uppmärksammades är intakta.

Biskopsgårdens kyrka, kv 29:1

(under övrigt i Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse del I)

"Den ritades av arkitekten J Olivegren och stod klar 1961. (...) Kyrkan har ett högt korfönster utfört i mosaik samt ett originellt klocktorn format av två triangelformade "pyloner" som är ett värdefullt inslag i stadsbilden.

Kommentar: Kyrkans utpekade värde är oförändrat.

Vårväderstorget (1 i Moderna Göteborg)

Motivering: "Torget har arkitektonisk kvalitet med mycket av det traditionella torgets rumsliga egenskaper och en tydlig koppling till områdets centrala parkområde med kyrka skola och daghem. Miljön återspeglar 1950-talets stadsplaneideal för grannkapsens utformning".

Kommentar: Det utpekade värdet består till stora delar av de rumsliga kvalitéer som torget utgör och är i sin helhet intakt, trots flera förändringar på detaljnivå.

Biskopsgårdens vattentorn (2 i Moderna Göteborg)

Motivering: "Tornet är synligt och igenkännbart från många håll i staden, det

är ett landmärke som ingår i Göteborgs siluett".

Kommentar: Vattentornets utpekade värde är oförändrat.

Sjumilaskolan (3 i Moderna Göteborg)

Motivering: "Skolans arkitektur har många estetiska element - pelare, den konkava väggen, "cigarrtaken ovanför entréerna samt takformen - typiska för sin tid, samtidigt som anläggningen är ovanlig med sina etager och ovanligt artikulerade byggnader".

Kommentar: Skolans utpekade värde är oförändrat.

Friskväderstorget (4 i Moderna Göteborg)

Motivering: "Friskväderstorget skapades med höga ambitioner avseende gemenskapslokaler och konstnärlig utsmyckning. Miljön är ett exempel på hur den stora skalan och det ekonomiskt betingade skivhuset kommer in i förortsbyggandet men har hanterats med ovanligt hög ambitionsnivå".

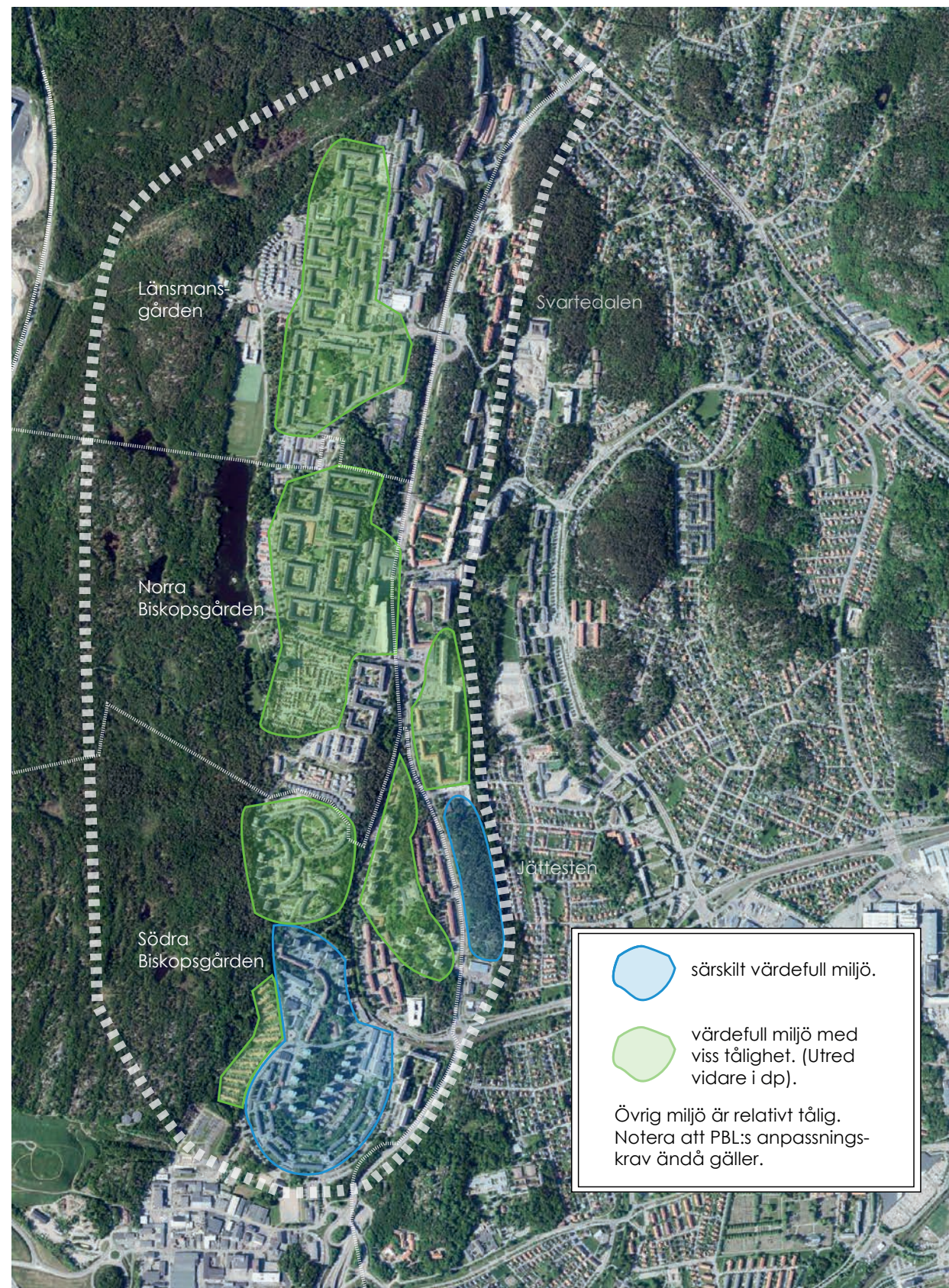
Kommentar: De utpekade värdena på en strukturell nivå är intakta, och är robusta i sin karaktär. Åtgärder med utgångspunkt i miljöns kulturhistoriska värden kan stärka de motiv som ligger till grund för utpekande i kulturmiljöprogrammet.

Vårvindens fritidsgård (5 i Moderna Göteborg)

Motivering: "Vårvindens fritidsgård är en välbevarad, fungerande fritidslokal med tidstypisk utformning och färgsättning. Byggnaden är en god representant för byggnadskategorin fritidslokaler och är ett välbevarat byggnadskomplex såväl exteriört som interiört".

Kommentar: Fritidsgårdens utpekade värde är oförändrat.

TÅLIGHET OCH KÄNSLIGHET

KÄNSLIGHETS- OCH TÅLIGHETSBEDÖMNING

Utifrån landskapskaraktärsanalysen och den kulturhistoriska värdebedömningen har en känslighetsbedömning av utredningsområdet kunnat genomföras. Bedömningen avser känslighet och tålighet inför planprogrammets planerade förtätning inom området i form av tillkommande bebyggelse. Bedömningen har gjorts utifrån tre nivåer:

- Områden med en hög grad av känslighet inför förändringar/förtätning (blå)
- Områden med en känslighet inför förändringar/förtätning (grön)
- Områden som är tåliga för förändringar/förtätning (gul).

Potentiella hot mot kulturmiljövärden inom området är utredning av förhistoriska lämningar (stämmer?) samt väsentligt ändrad karaktär / försvagning av läsbarheten av rekordårens tidslager.

Särskilt värdefull bebyggelsemiljö

Delar av området; Södra Biskopsgårdens äldsta grannskapsenhet samt fornlämningar på Bräckåsen (?) är särskilt värdefulla så som avses i PBL 8 kap. 13 §. Särskilt värdefulla bebyggelseområden får inte förvanskas. Förvanskning undviks genom att generella och särskilda karaktärsdrag bibehålls. (Se tabell över känslighet-tålighet).

Förslag till fortsatt hantering: Förtätning/förändring är inte lämpligt. Vid eventuellt detaljplanearbete behöver antikvariska aspekter vara vägledande.

Värdefull bebyggelsemiljö

Delar av bebyggelsen; bostadsområden och närmast angränsande grönstruktur, har markerats som värdefull bebyggelse. Det innebär att bebyggelsen är av allmänt kulturhistoriskt värde så som avses i PBL 8 kap. 14 §.

Förslag till fortsatt hantering: Viss tålighet för förtätning/förändring. Eventuella förtätningar ska göras på ett sådant sätt att kulturvärdena tas till vara och att omgivande särskilt värdefulla bebyggelsemiljöer, grönstruktur och fornlämningar respekteras. Förvanskning undviks genom att generella och särskilda karaktärsdrag bibehålls. (Se tabell över känslighet-tålighet). Hur antikvariska aspekter ska hanteras behöver utredas vidare i eventuellt detaljplanearbete.

Övrigt: Bebyggelsemiljö med relativt hög tålighet för förändring

För hela utredningsområdet gäller plan- och bygglagens generella varsamhetskrav samt krav på bebyggelses utformning och placering med hänsyn till landskapsbild, natur- och kulturvärden på platsen. Ny bebyggelse bör bygga vidare på områdets befintliga kvaliteter (Se generella gestaltungsprinciper för området som helhet).

OMRÅDE	KÄNSLIGHET/TÅLIGHET
Södra Biskopsgården	● Samlad grannskapsenhetsbebyggelse med det inbördes förhållandet mellan bostad, skola och centrum. Helheten och den övergripande strukturen är av högt kulturhistoriskt värde. Bebyggelse och grönstruktur. Känsligt för ytterligare förtätning. ● Radusen i väster invid Erik Väderhatt Gata utgör en gradvis nedtrappning och visuell koppling till skogen i väster. Område utformat som tydlig egen enhet som samtidigt förhåller sig till helheten på ett för rekordåren tidstypiskt sätt. Känsligt för förändring som bryter mot den övergripande strukturen eller som försvagar koppling mellan skog och bebyggelse. ● Bostadsområde med punkthus och "bananhus" (kv Mistralen) längs norra delen av Blåsvädersgatan. Grannskapsenhet utformat kring mindre centrumanläggning med torg. Experiment med former. Luftig och tydlig/egenartad struktur känslig för förtätning. Torget är en viktig beståndsdel som del i grannskapsplaneringen. ● Två punkthusområden öster om spårvagnsspåren och angränsande sammanhållen grönyta/naturmark. Känsligheten handlar om den direkta kopplingen mellan bostadshus och skogsmark samt punkthusens luftiga planstruktur av hus i park och som markörer i landskapet. Talldungen med förskola i norr, invid spårvagnshållplatsen, har en parkliknande karaktär och är känslig för förtätning. ● Områdena norr och söder om radhusen i väster tål förtätning som bygger vidare på den övergripande strukturen av lägre bebyggelse i övergången mot skogen (den yttre ringen). ● Lamellhusområde öster om torget tåligt för förändring och förtätning som förhåller sig medvetet till placeringen i entrén till Biskopsgården. ● Områden väster om Sommarvädersgatan samt längs med Spårvagnsspåren tåliga för förändring och förtätning som förhåller sig medvetet till placeringen längs den centrala dalen genom Biskopsgården.

OMRÅDE	KÄNSLIGHET/TÅLIGHET
Norra Biskopsgården	● Småhusområdet Solvådersbyn utgör en tydlig, egen enhet med tidstypisk bebyggelse från 1990-talet. "Byns" täta samling av enhetligt utformade byggnader i en låg skala är delvis känsligt för förtätning. Skalan och förhållandet till den omkringliggande skogen tillåter vattentornet att utgöra ett blickfång och ett monumentalt landmärke, såväl inom stadsdelen som från stora delar av Göteborg. ● Kringbyggda storgårdskvarter kring God- och Dimvådersgatorna med innovativ arkitektur där förhållandet gata-byggnad-gård är central. Känsligheten handlar främst om det förhållandet, där förtätning som försvagar den kopplingen inte är lämplig. ● Friskvåderstorget och Sjumilaskolan är centralt placerade i Norra Biskopsgården, mitt emellan kollektivtrafik och boende. Miljön är känslig för förändring som tar bort den offentliga karaktären och som påverkar bebyggelsen runt torget och dess roll som landmärke och centrummarkering. Skolans välgestaltade etageuppdelning med entrédel i mänsklig skala mot bostadsbebyggelsen är känslig mot förändring som bryter det planerade sambandet. Torget och skolans tydliga kopplingar mot bostadsbebyggelsen är värdefulla karaktärsdrag att bygga vidare på, medan torgets sida mot kollektivtrafiken tål vissa förändringar som stärker denna koppling. ● Område väster och norr om God- och Dimvådersgatorna, idag främst parkeringsytor, tål förtätning som bygger vidare på den övergripande strukturen av lägre bebyggelse i övergången mot skogen. ● Övriga områden söder Flygvådersgatan samt norr om Sjumilaskolan tål förtätning som bygger vidare på den övergripande strukturen av byggnader omgärdade av uppvuxen natur där topografin är tydligt avläsbar.

OMRÅDE	KÄNSLIGHET/TÅLIGHET
Öster om Sommarvädersgatan	● Samlad fornlämningsmiljö från sen stenålder och bronsålder på skogsklädd ås öster om Sommarvädersgatan. Känsligheten är kopplad till möjligheten att uppleva åsen som ett tydligt landskapselement, samt dess många lämningar med stora vetenskapliga och pedagogiska värden. Hela åsen är att betrakta som skyddsavstånd till fornlämningarna. Förtätning inte lämplig, förutom på redan hårdgjorda ytor i väster och söder. Miljön är tålig för upprustande åtgärder av grönområdet, där fornlämningarna skulle kunna lyftas fram. ● Sammanbyggda skiv- och lammellhus mellan Molnvädersgatan och Väderbodarna. Känsligt för förändring/förtätning som medför att skivhusens markering av stadsdelens östra gränsen försvagas. Släppen mellan skivhusen är värdefulla uppbrott i strukturen med vida utblickar över resten av staden, delvis känsliga för förtätning. Väderbodarna och bottenvåningen på Önskevädersgatan 5 är tydliga exempel på hur området planerades med småskalig handel och service i lugna lägen, där känsligheten sitter i den offentliga, gröna prägeln främst tänkt för fotgängare.
Länsmansgården	● Lamellhusområde norr om Rimfrostgatan och väster om Klimatgatan. Oregelbundet placerade lameller med gröna och skyddade, halvöppna gårdsutrymmen. Känsligt för förtätning som bryter den inre strukturen med låg bostadsbebyggelse placerade runt det bilfria, gröna gårdsutrymmet. Kyrkan vid Länsmanstorget är en viktig beståndsdel i planeringen av stadsdelen och ett viktigt landmärke för Länsmansgården. ● Skogsparti med skolbyggnad söder om Temperaturgatan och öster om Rimfrostgatan är tåligt för förändring och förtätning som förhåller sig medvetet till placeringen längs den centrala dalen genom Biskopsgården. ● Övriga områden norr om Temperaturgatan och öster om Klimatgatan är tåligt för förändring och förtätning som förhåller sig medvetet till det välgestaltade förhållandet mellan byggnader och grönområden/skogsområden. Topografin med dalar och höjdparter är tydligt avläsbar.

ÖVERGRIPANDE KARAKTÄRSDRAG

ATT VÄRNA

Bebyggelsestruktur:

- Tidstypisk rekordårsbebyggelse i samverkan med landskapet:
- Befintliga bebyggelseområdens tydliga enheter uppförda med ett helhetsgrepp genom en medveten stadsplanering.
- Bebyggelse i naturen med skogen som granne.
- Centrumanläggningar som entréer till respektive delområde. Särpräglade för sin tid och av olika karaktär med service och handel invid gestaltade offentliga platser.
- Välgestaltade skolor integrerade i bostadsområdena. Placering i souterräng möjliggör en nedtonad skala mot bostadsbebyggelsen.
- Södra Biskopsgårdens struktur som resultat av en konsekvent utförd grannskapsplanering med lokalt torg och "skola mitt i byn" omgärdade av

bostadsbebyggelse i en blandning av skivhus, punkthus och radhus är med ett tydligt helhetsgrepp omsorgsfullt inplacerade i topografin för att markera och tillvarata landskapets former. En skulptural planstruktur med blandning av olika husformer och material skapar varierade rum med mänsklig skala.

- Norra Biskopsgårdens planmässigt innovativa arkitektur från sent 1950-tal/tidigt 1960-tal. Skivhus på höjden som gränsmarkörer och med utblickar över staden.
- Länsmansgårdens tidstypiska 1960-tals bostadsområden med lamellhus omsorgsfullt inplacerade i landskapet för att skapa sammanhängande inre gårdsrum. Centralt placerad kyrka vid centrumanläggning.

Grön stadsstruktur:

- Sammanhållna trafikfria grönytor samt berg i dagen emellan husen som resultat av en medveten planering.
- Stora, gröna och bilfria bostadsgårdar med sparade bergknallar, äldre träd och landskapsformer. Skalan på bostadsgårdarna som samspelar med bebyggelsen.
- Orörd natur, träd och skogsbackar in på bostadsbebyggelsen.
- Grönytor och släpp mellan husen / mellanrum som möjliggör siktlinjer och vyer för upplevelse av landskapet och orienterbarhet områdena emellan.
- Fornlämningsmiljön på Bräckåsen, den sista samlade miljön från sten- och bronsåldern i programområdet och unik i Göteborgsområdet. Åsen är ett tydligt spår i landskapet efter Biskopsgårdens äldsta historia, med flertalet lämningar av stort vetenskapligt och pedagogiskt värde i en orörd natur. Med skyltning kan den samlade kunskapen delges besökare.

SÖDRA BISKOPSGÅRDEN

Vy söderut från Vårväderstorget med kyrkan i fonden. Torget fungerar som entré till bostads- och grönområdet och utgör en central del i grannskapsplaneringen.

Ett av de avgränsade gårdsrummen i den hästskeformade planstrukturen i södra Biskopsgården. Uppdelningen skapar variation och rum i en mänsklig skala.

Vy över ett välbevarat bostadshus söder om Ryaskolan. Naturelement är sparade på gården och utgör en del av helhetsplaneringen av området.

Vy åt öster från toppen av Regnvädersgatan. Punkthusen och lamellerna är omsorgsfullt inplacerade i topografin för att markera landskapets form.

NORRA BISKOPSGÅRDEN

Vy åt väster med Solvädersbyn och vattentornet. Skalan tillåter tornet att vara ett monumentalt landmärke, både inom stadsdelen och från stora delar av övriga Göteborg.

Gårdsmiljö från kringbyggd gård på Godvädersgatan med sparade bergknallar på den gröna gården. Förhållandet hus-gård är centralt i kvarterens gestaltning.

Vy mot öster från Flygvädersgatan där skivhusen vid Väderbodarna utgör ett tydligt blickfång och en gränsmarkering av stadsdelen åt öster.

Vy mot Friskväderstorget från norr. De monumentala byggnaderna markerar tydligt centrumfunktionen. Mötet med naturen finns direkt intill torgbebyggelsen.

LÄNSMANSGÅRDEN

Vy över den stora gården i mitten av området kring Rimfrostgatan. Husens placering och förhållande till gården skapar lugna och sammanhängande inre gårdsstrukturer.

Ett av gårdsutrymmena vid Temperaturgatan där lamellernas placering skapar variation och de bostadsnära gårdarna kopplas till den sammanhängande inre grönstrukturen.

Vy över området vid Temperaturgatan där bebyggelsen är följsamt placerad i topografin och där naturen är en tydlig granne.

Det välbevarade huset längs Temperaturgatan med ursprunglig port och balkongfronter bevarade. Visar gestaltningstanken som även fanns på detaljnivå.

BILAGA - ARKEOLOGI

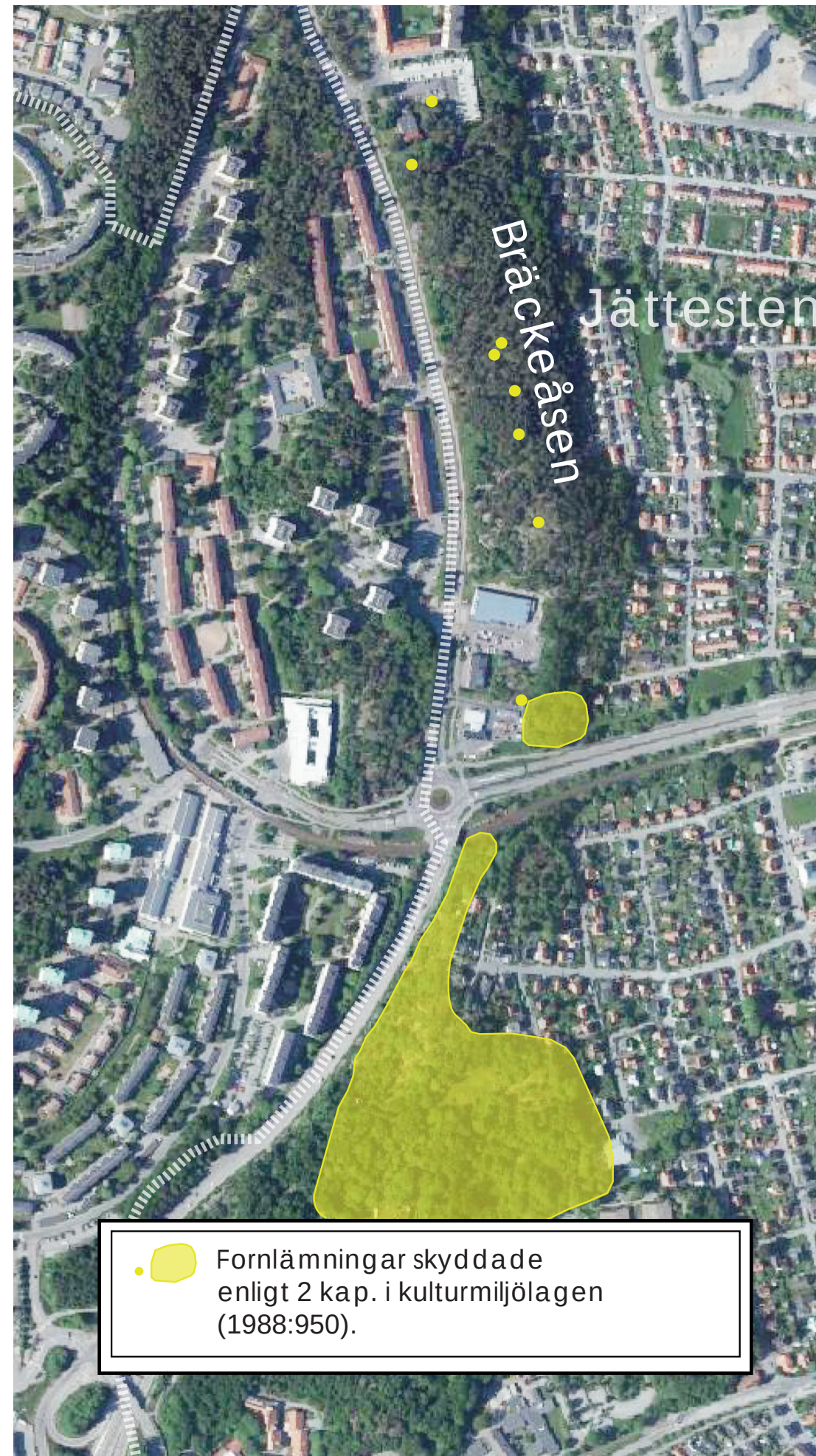
BEDÖMNING AV ARKEOLOG ULF RAGNESTEN, GSM

På Bräckeåsen norr om Lidl ligger fornlämningar kvar i ett radband på åsens krön. Längst i norr vid Norra Biskopsgårdens kyrka finns direkt söder om kyrkan en hällkista från yngre stenåldern. Sådana brukar innehålla skelettbegravningar från flera individer samt ett antal gravgåvor av flinta och keramik. Denna liksom andra hällkistor är omgivna av en jordhög som en gång täckt hällkistan. Inuti sådana högar kan det finnas kantkedjor av stenar som en gång omslutit hela gravkonstruktionen. Strax öster om kyrkan, på bergskrönet finns en så kallad oregelbunden stensättning. Det är en mycket anspråkslös gravkonstruktion från tiden omkring 500 f.Kr, dvs. bronsålderns slut. Sådana har undersökts i ett flertal just i Göteborgstrakten och de brukar innehålla brända ben från den döde samt enkla gravgåvor i form av flinta, keramik och ibland något spänne av brons. Längre söderut på Bräckeåsen ligger ytterligare fem stensättningar, de flesta sannolikt från bronsåldern. Dessa stensättningar är mer välformade än de enkla oregelbundna stensättningarna. De brukar innehålla brända ben från en eller flera begravda individer samt gravgåvor av flinta, keramik och metallsmcken. Stensättningen längst i söder, på bergskrönet ovanför Lidl kan snarare klassificeras som ett röse, dvs. en gravtyp troligen från bronsålderns tidigare del. Innehållet i sådana gravar är sällan fyndrika men har komplexa konstruktionsdetaljer. Där Lidl ligger har man påträffat ett lösfynd av en gjutform för bronsskärar. Sådana gjutformar är mycket ovanliga och indikerar att man på Bräckeåsen gjutit brons under slutet av bronsåldern (ca 1000-500 f.Kr.). Detta lösfynd tillsammans med fynd av gjutdegler som gjorts på Bräckeåsens fortsättning söder om Hjalmar Brantings-

gatan, visar att lämningarna på Bräckeåsen ingått i ett komplex av boplatser och gravar vilka i flera fall kan dateras till bronsåldern. Det finns både äldre och yngre fornlämningar på åsen, men undersökningar och gravtyper visar att de flesta hör hemma i bronsåldern (1700-500 f.Kr.).

Anledningen till att fornlämningarna upplevs ligga på Bräckeåsens krön är att de synliga fornlämningarna är gravar. Under bronsåldern skulle dessa synas och gärna ligga så högt upp på bergskrönen som möjligt. Detta upplevs på ett tydligt sätt när man går på stigen som löper längs åsen. Vid en arkeologisk utredning eller undersökning skulle det med stor sannolikhet visa sig att det finns både fler osynliga gravar på och nedanför åskrönet, ned mot Sommarvädersgatan, samt boplatslämningar med avfallshögar och kanske fler gjuterifynd.

Fornlämningsmiljön på Bräckeåsen är sammanfattningsvis inte unik vad beträffar varje enskild fornlämning men tillsammans utgör samlingen fornlämningar ett komplex av framför allt bronsålderslämningar som är mycket sällsynt och värdefullt både ur lokalt och nationellt perspektiv. Stora bronsålderskomplex med gravar, boplatser och bronsgjutning kan räknas på ena handens fingrar även om man jämför liknande komplex i landet. Oftast brukar man upptäcka sådana bronsålderskomplex i samband med stora exploateringsundersökningar, vilket inte är fallet här. Bräckeåsens krön och sluttningar är en av mycket få platser i landet där man kan få en så komplett bild av bronsåldern som över huvud taget är möjligt, där allt finns kvar på platsen.

FÖRANKRING VID FÖRÄNDRING - DISKUSSIONSMODELL FÖR BYGGNADERS
UTFORMNING OCH PLACERING MED HÄNSYN TILL STADS- OCH LANDSKAPSBILD

PLATS:
SKEDE:
DATUM:
HANDLÄGGARE:

SKALNIVÅER

INGÅNGSVÄRDEN

Kontext

Kontrast

Inordning/underordning. (kontextuellt tillägg)
Kulturmiljö med hög grad av känslighet

Inordning (nytt med tydligt släktskap)
Känslig kulturmiljö

Inordning/överordning (kontrasterande tillägg)
Tålig kulturmiljö

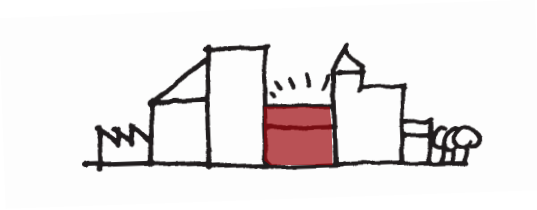
Landscape: sätt byggnaden/
tillbyggnaden i relation till
landskapet. Skalan i höjd och
bredd, form och kulör.

Värden att särskilt beakta (förhålla sig till och inspireras av) i miljön:

Stilleben: sätt byggnadens/
tillbyggnadens volym och form i
relation till intilliggande volymer
och former.

Värden att särskilt beakta (förhålla sig till och inspireras av) i miljön:

Portrait: sätt byggnadens/
tillbyggnadens detaljer, kulör,
material och fasadordning i relation
till omgivande dito.

Värden att särskilt beakta (förhålla sig till och inspireras av) i miljön:

